

Marcelina Darowska: Pamiętnik. Edycja krytyczna ze wstępem historycznoliterackim

Streszczenie

Rozprawa doktorska ukazuje sylwetkę Marceliny Darowskiej (1827-1911) jak również charakterystykę jej najbardziej osobistego pisma - *Pamiętnika* oraz jego edycję.

Marcelina Darowska urodziła się w 1827 r. w Szulakach na Ukrainie. W 1841 r. wyszła za mąż za Karola Darowskiego, z którym miała dwoje dzieci - Karolinę i Józefa. Po 3 latach małżeństwa, najpierw zmarł Karol, a potem jej syn. Tragedia, która ją dotknęła, doprowadziła do problemów zdrowotnych. W celu podratowania zdrowia udała się za granicę - w Paryżu spotkała ojca zmartwychwstańca Aleksandra Jełowickiego, który skierował ją do Rzymu. Tam poznała o. Hieronima Kajsiewicza i Józefę Karską. Wtedy zrozumiała, że pragnie poświęcić swoje życie Bogu. Złożyła śluby posłuszeństwa na ręce swojego opiekuna duchowego o. Kajsiewicza i wraz z Józefą Karską założyła Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny. Niestety, w niedługim czasie, z powodu choroby, zmarła Karska a Marcelina została matką generalną zgromadzenia. Pierwszy dom mieścił się w Rzymie na Via Paolina 33.

Darowska pragnęła, żeby zgromadzenie było polskie i spełniało funkcję dydaktyczną, dlatego zdecydowała się założyć pierwszą fundację na terenie Galicji - w Jazłowcu. Następne powstawały w Jarosławiu, Niżniowie, Nowym Sączu, Słonimie i Szymanowie. Chciała, by jej uczennice wyrosły na patriotki i świadome, wykształcone kobiety. Kierowała się 4 zasadami stworzonymi przez siebie:

1. Nauczyć dzieci żyć Bogiem.
2. Nauczyć, żeby były dobrymi Polakami.
3. Nauczyć, żeby kochały obowiązek.
4. Nauczyć dzieci myśleć.

Marcelina Darowska zmarła po długiej chorobie w 1911 w Jazłowcu. W 1996 r. papież Jan Paweł II podczas beatyfikacji uznał ją za błogosławioną.

Rozprawa składa się z dwóch integralnych części. W pierwszej - w rozdziale I została przedstawiona sylwetka Darowskiej z uwzględnieniem i omówieniem roli mistyka, siostry zakonnej, pedagoga oraz matki. Rozdział II przedstawia opis archiwum oraz spuściznę literacką niepokalanki popartą cytatami z omawianych pism (autografów). Kolejne podrozdziały

poświęcone zostały charakterystyce *Pamiętnika* oraz próbie klasyfikacji w kontekście nowego gatunku intymistyki. Część druga to edycja *Pamiętnika*.

Marcelina Darowska pozostawiła po sobie pisma, które można podzielić na grupy według tematyki w następującym porządku: dokumenty o charakterze osobistym (autobiografia, *Pamiętnik* oraz *Testament*), mistycznym (*Kartki*), moralizatorsko-dydaktycznym (*Rekolekcje*, *Wskazówki na dalszą przyszłość (albo życie) Dzieci Maryi Niepokalanie Poczętej*, *O naukach i wychowaniu w zakładzie zgromadzenia naszego*, *Pedagogika*) oraz dokumenty regulujące status prawny zgromadzenia (*Notatka Nicejska*, kapituły, konstytucje, regulaminy).

Najciekawszą pozycją ze spuścizny literackiej jest *Pamiętnik*, należący do pism duszy. Mimo nazwy „pamiętnik”, gatunkowo należy on do diarystyki. Przez długi czas funkcjonował tylko jako dokument wewnątrzzakonny. Nigdy nie został w całości opublikowany, choć jego fragmenty bywały cytowane. Darowska początkowo prowadziła go na polecenie kierownika duchowego o. H. Kajsiewicza, potem, po jego śmierci - z potrzeby własnej.

Rękopis *Pamiętnika* znajduje się w archiwum Sióstr Niepokalanek w Szymanowie, zajmuje łącznie 139 kartek formatu A4. Ze względu na czas pisania poszczególnych notatek *Pamiętnik* można podzielić na dwie części. Pierwsza z nich obejmuje lata 1870-1873, druga zaś 1890-1909. Darowska pisała go nieregularnie, z przerwami lub na bieżąco odnotowując najbardziej istotne dla niej informacje stąd zapiski różnią się długością oraz formą zapisu. Stanowiły one komentarz do wydarzeń z jej życia. Warto zaznaczyć, że Darowska nigdy nie pokazywała swoich zapisków o. Kajsiewiczowi, dlatego też *Pamiętnik* można zaklasyfikować do diarystyki intymnej.

Niewątpliwie styl i język *Pamiętnika* zmieniają się wraz z wiekiem autorki. Pierwsza część nosi znamiona dokumentu oszczędnego stylistycznie. Jedynie fragmenty dotyczące widzeń mistycznych przybierają charakter bardziej poetyckich. W pozostałych dominuje styl niemal sprawozdawczy. Darowska bardzo rzadko się w nich ujawnia. Skupia się na opisach swoich doświadczeń i problemów związanych z przełożeniem oraz relacjami międzyludzkimi. Zmiana widoczna jest dopiero w drugiej części *Pamiętnika*. Zapiski przybierają charakter bardziej osobisty, przyjmują charakter bardziej prozatorski, narracyjny.

W *Pamiętniku* Darowska przede wszystkim opisuje swoje stany mistyczne: mówi o kontaktach z Bogiem - rozmawia z Nim, towarzyszy Mu na Golgocie, współcierpi. Posługuje się językiem mistycznym - mówi o przejściach, strzałach bożych, miłości. Porusza także ważne problemy związane z tworzeniem nowego zgromadzenia czy też z zakładaniem nowych placówek szkolnych oraz snuje refleksje na temat własnej rodziny i przemijania. Opisuje swoje

kontakty z ojcami zmartwychwstańcami. Szczególnie trudna relacja łączyła ją z o. Semenką, który chciał, aby Darowska złożyła śluby posłuszeństwa na jego ręce. Brak zgody wywołał niechęć u Semenki.

W *Pamiętniku* opisane są również problemy rodzinne - po śmierci męża, Marcelina została wdową z malutką córką Karoliną, którą się opiekowała. Mimo że została zakonnica, Karolina wychowywała się przy niej w klasztorze w Jazłowcu, a gdy wyszła za mąż za Stanisława Dzieduszyckiego, posłała swoje dzieci do szkół niepokalańskich. Rozłam w relacjach między Darowską a Karoliną nastąpił, gdy do klasztoru niepokalańskiego zdecydowała się wstąpić córka Karoliny - Karolina-Lili Dzieduszycka. W tym czasie nastąpiła też separacja z mężem. Choć Marcelina bardzo kochała swoją córkę głęboko przeżywała jej nieudane małżeństwo i brak akceptacji dla powołania Karoliny-Lili. Przełom nastąpił w 1909 r., na półtora roku przed śmiercią Marceliny - wtedy to Karolina, zdecydowała się na spotkanie. Była obecna także przy łożu śmierci matki.

W *Pamiętniku* poruszane są także kwestie dotyczące szkolnictwa - zakładania nowych szkół, formy kształcenia, przedmiotów. Píše również o tworzeniu nowych fundacji oraz problemach weznętrzzakonnych. Na uwagę zasługuje opis jej relacji z siostrami zakonnymi - jest ich matką, one jej córkami duchowymi. Opisany jest tu trud dorastania do podejmowania ważnych decyzji aż do momentu pełnej odpowiedzialności za realizowane cele.

Pamiętnik Marceliny pełnił funkcję memoryzacyjną, dydaktyczną, był formą spowiedzi. Przede wszystkim przedstawiał życie wewnętrzne kobiety - żony, matki, założycielki zgromadzenia sióstr niepokalanek, pedagoga oraz mistyka. Nie jest to więc dokument opisujący tylko doznania mistyczne, jak ma to zwykle miejsce w żeńskich zakonnych dokumentach osobistych. *Pamiętnik* wpisuje się w nurt dokumentów duszy, otwiera nowe pole do badań nad zakonną intymistyką, która jest dziedziną niezbadaną ze względu na trudności w pozyskiwaniu materiałów.

Magdalena Maria Falska